

Алексєєва О. Р.,
кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри педагогіки
ДЗ «Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка»
м. Старобільськ, Україна

СУЧАСНИЙ УРОК У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ В КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ НУШ

Нарешті під впливом численних трансформацій (глобалізація, тотальна інформатизація, швидке старіння інформації, невизначеність та мінливість в усіх сферах життя, зміна способів організації діяльності тощо) українська школа розпочала своє реформування, оскільки освіта, як гарант формування успішної соціалізованої особистості, не може довгий час лишатися осторонь розв'язання нагальних суспільних проблем. Сучасна школа має відповідати вимогам сьогодення та орієнтуватися на майбутнє, випереджати його, а не працювати постфактум, як це було раніше, що й призвело до того, що освіта втратила своє пріоритетне значення, бо перестала задовольняти вимоги суспільства й дитини.

Наразі посилення ролі освіченої особистості зумовило витіснення тенденції «освіта на все життя» тенденцією «освіта впродовж життя». Уміння критично мислити, здобувати самостійно необхідні знання, поповнювати й удосконалювати свої уміння й навички, ставити мету та досягати її, працювати в команді, спілкуватися в багатокультурному середовищі – ці якості стають визначальними для успішної творчої життєдіяльності особистості сьогодні й у майбутньому. А

отже, закономірно змінюється й функція освітнього закладу – з суто навчальної до практико орієнтованої – ефективної підготовки особистості до життя та самореалізації в суспільстві.

Розуміння цього й стало основою розбудови Нової української школи, яка базується на дитиноцентризмі, діяльнісному, особистісно зорієнтованому та головне – компетентнісному підходах.

Поняття «компетентність» у соціально-педагогічному аспекті трактують як здатність індивіда ефективно взаємодіяти з людьми в системі міжособистісних стосунків. Поняття інтегративне, визначає не стільки сукупність елементів тієї чи іншої компетентності, скільки зв'язок між ними [4]. Зрозуміло, що всі вони є складовими життєвої компетентності особистості.

Упровадження компетентнісного підходу в практику роботи ЗЗСО дає змогу вирішити проблему, коли учні, опановують значний обсяг теоретичних знань, але відчують суттєві труднощі в діяльності, що потребує застосування цих знань для вирішення конкретних життєвих завдань чи проблемних ситуацій.

Компетентнісний підхід має виражену практичну спрямованість, враховує життєві потреби особистості, покликаний подолати прірву між освітою й життям. Саме тому його впровадження в освітню практику розглядають як найважливішу передумову розбудови нової школи в Україні. Ідеться про компетентність як про нову одиницю виміру освіченості людини, при цьому увага акцентується на результатах навчання, в якості яких розглядається не сума вмінь і навичок, а здатність діяти в різноманітних проблемних ситуаціях.

Нова концептуально й організаційно українська школа почалася з 1 вересня 2018 року реформуванням з початкової ланки, другий рік поспіль упроваджується й

спрямована на компетентнісну освіту, яка має прищепити дитині прагнення до самовдосконалення й навчання впродовж життя, що забезпечується шляхом формування ключових компетентностей, необхідних кожній сучасній людині для успішної життєдіяльності. Вона повинна підтримати, захистити дитину, озброїти механізмами, технологіями розробки життєвих стратегій, спрямованих на формування гармонійної компетентної, конкурентоспроможної особистості, яка вміє творчо розв'язувати проблеми, повноцінно жити в новому світі, адекватно реагувати на зміни, постійно самовдосконалюватися; яка намагається змінити на краще своє життя та життя своєї країни, а саме виховати компетентну особистість.

Принципово новим стало те, що уперше змістом початкової освіти передбачено уміння, навички та способи діяльності. Кожен навчальний предмет має стати не лише метою навчання, а насамперед засобом розвитку і виховання дитини. Це, у свою чергу, вимагає розвиваючого, діяльнісного характеру організації навчального процесу, а відтак і модернізації основної форми освітнього процесу – уроку.

Дотепер у педагогіці традиційно урок визначали як основну організаційну форму навчально-виховного процесу в школі, сутність якої (форми) в організації діяльності постійного складу учнів з учителем у межах визначеного часу за сталим розкладом і чітко визначеним змістом навчання відповідно до навчальної програми [2, с. 340]. У цій формі представлено всі компоненти освітнього процесу – мету, зміст, методи, прийоми і засоби, дидактичні елементи, зумовлені вимогами до структури певного типу, а також закономірностями та принципами навчання.

Урок як основну організаційну форму навчання всебічно вивчали Ю. Бабанський, Л. Занков, С. Іванов, М.

Казанський, І. Казанцев, І. Лернер, Д. Лордкіпанідзе, М. Махмутов, В. Онишук, М. Скаткін, В. Сластьонін, В. Сухомлинський тощо). Питаннями модернізації уроку в початковій школі займалися Н. Бібік, М. Богданович, М. Вашуленко, О. Вашуленко, І. Веремійчик, Н. Коваль, Л. Кочина, С. Логачевська, Л. Масол, О. Савченко тощо, однак на сьогодні, вважаємо, це питання потребує подальшого дослідження.

Реалізація компетентнісного підходу спричиняється до переорієнтації освітнього результату не на кількість засвоєної інформації, а на загальну здатність і готовність до діяльності, що ґрунтується на знаннях і досвіді, набутих у процесі освіти. Таким чином, виникає потреба в уточненні дефініції «урок».

Так, *сучасний урок* – це цілісна динамічна система колективно-індивідуальної взаємодії вчителя й учнів, у результаті якої відбувається формування й розвиток компетентностей учнів, засвоєння знань, умінь і вироблення навичок, розвиток здібностей, набуття досвіду діяльності, спілкування і відносин, а також удосконалення педагогічної майстерності вчителя [1, с. 6.].

Мета початкової освіти – всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості [3] – зумовлює модернізацію сутності сучасного уроку в початковій школі за напрямками :

- активізація емоцій школяра (захоплення і цікавості від пізнання нового й взаємодії з учнями та вчителем: я хочу, відчуваю насолоду, захоплююсь; я досягаю успіху);
- формування суб'єктності школяра (кожна дитина – активний діяч і творець навчання);

- розвиток мислення школяра (думка дитини активізується в процесі різноманітної діяльності);
- формування й розвиток компетентностей школяра (предметних, базових, основних, надпредметних; найперше – уміння й бажання вчитися);
- набуття досвіду діяльності школяра (у різноманітних створених і життєвих проблемних ситуаціях).

Сучасний урок – *особистісно зорієнтований* : він трансформує зміст освіти з моделі для «всіх» на суб'єктивні надбання кожного учня відповідно до його вікових, індивідуальних психофізіологічних особливостей, потреб, інтересів, досвіду освоєних знань і поведінки; формування особистісних якостей кожного учня, що зумовлюють динаміку розвитку суб'єктів освітнього процесу, їхній рух до самореалізації, саморозвитку, самовдосконалення як визначення особистих перспектив, реального життєвого плану й алгоритму його здійснення.

На сучасному уроці основою має бути *навчально-творча ситуація*, тобто ситуація розмірковування – *діалог*, який веде до відкриття певного правила, закономірності; до раціонального способу розв'язання проблеми, знаходження оригінальної ідеї. Учитель – організатор ситуації розмірковування, яку можна створити по-різному: учитель сам із допомогою учнів веде розмірковування, поставивши проблему, розкриває шляхи її вирішення та розмірковує разом із учнями, демонструючи дітям шлях наукового мислення (постановка тези, добір аргументів та побудова висновків; через постановку проблемних питань привертає увагу дітей до усвідомленого пошуку істини, роблячи учнів співучасниками наукового пошуку); і роль учителя мінімальна, бо учням створюється ситуація самостійного пошуку шляхів вирішення проблеми за допомогою евристичних питань: де?, коли?, як?, звідки?, чому?.

Сучасний урок має будуватися на *основі самодіяльності учнів* у навчальному процесі, розвитку їхньої особистості, самореалізації, колективної навчальної діяльності, відповідальності. Учитель має залучити дітей до різноманітної роботи із засвоєння ними нових знань, умінь і навичок, під час якої здійснюється їх виховання й розвиток, формуються компетентності.

Сучасний урок не має нічого спільного з суворістю, примусом, підкоренням вчителю. Сучасний урок в початковій ланці НУШ – це *гармонія почуттів*, позитивних емоцій, думок та *партнерської взаємодії* усіх учасників освітнього процесу, це навчання не словом, а в діяльності, у якій кожен учень відчуває успішність і потребу для подальшого саморозвитку.

Отже, сучасний урок в початковій школі – це спосіб організації спільної діяльності вчителя та учня для досягнення цілей навчання, побудований на особистісно орієнтованому та компетентнісному підходах. Сучасний урок – насамперед, це урок, під час якого вчитель уміло використовує всі можливості для розвитку особистості учня, її активного розумового росту, глибокого й осмисленого засвоєння знань, для формування її моральних основ.

Література:

- 1.Анісімова Г., Нікулочкіна О.** Сучасний урок в початковій школі: традиції та інновації. – К.: Мандрівець, 2014. – 104 с.
- 2.Гончаренко С.** Український педагогічний словник. – К.: Либідь, 1997. – 366 с.
- 3.Державний стандарт** початкової освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-п>
- 4.Савченко О. Я.** Сучасний урок: суб'єктність навчання і варіативність структури / О. Я. Савченко // Початкова школа. – 2011. – № 9. – С. 11 – 15.